

УДК 355:070(477+474.5)«1920/1940»

ЙОКУБАУСКАС В.

<http://orcid.org/0000-0002-5578-4880>

ПЕТРИК А.М.

<https://orcid.org/0000-0002-5620-4729>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.35.2021.142-169>

У ПОШУКАХ СОЮЗНИКІВ: УКРАЇНЬСЬКА ТЕМАТИКА У ВІЙСЬКОВІЙ ПЕРІОДИЦІ ЛИТВИ 1920-1940 РОКІВ

Стаття присвячена проблематиці висвітлення української тематики на сторінках спеціалізованої військової періодики, що видавалася у міжвоєнній Литовській Республіці. Робота базується на використанні симбіозу принципів: застосування математичних методів задля проведення кількісного аналізу змісту досліджуваного матеріалу, а також задіяння традиційного якісного методу. Основними виданнями які являються об'єктами розгляду авторів, виступають видання: Trimitas, Karys, Kardas. Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1920-1940 років. У статті відображено перебіг процесу комунікації між українським визвольним рухом та міжвоєнною Литовською державою, а також приділено окрему увагу причинам посилення та спаду інтересу до тематики України та українського визвольного руху у литовській військовій пресі у рамках цільової хронології.

Ключові слова: міжвоєнні роки, Союз стрільців Литви, пропаганда, Україна, Литва, Польща, Вільнюс, Львів.

Постановка проблеми та її актуальність. Після закінчення Війни за незалежність (1919-1920 рр.) (Детальніше про Війну за незалежність Литви (див.: *Surgailis, 2014; Sereičikas, 2019*) у реальності збройні зіткнення литовців з поляками тривали до весни 1923 р. (зведення бойових дій і збройних зіткнень литовських формувань з різними супротивниками за період 1918 – 1923 рр. див. в: *Jokubauskas, Tamkvaitis, 2018*), а мирна угода та демаркація кордону не були зафіксовані аж до радянської окупації Литовської держави у 1940 р.).

Литва втратила свою історичну столицю – Вільнюс. Це стало головним питанням безпеки країни протягом усього міжвоєнного періоду. Майже два десятиліття Литовська Республіка *de jure*

Йокубаускас Вітаутас, доктор гуманітарних наук, старший науковий співробітник Інституту історії та археології Балтійського регіону при Клайпедському університеті (Литовська Республіка).

Петрик Артем Миколайович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії та археології Балтійського регіону при Клайпедському університеті (Литовська Республіка).

© Йокубаускас В., Петрик А.М., 2021

перебувала у стані війни з Польщею, офіційно відстоюючи свою окуповану територію. Відновлена Друга Речпосполита захопила третину литовських земель (близько 32 тис. км² з тих 88 тис. км², на які планувалося розповсюдити суверенітет Литовської держави згідно підписаної з Радянською Росією Московською угодою 1920 р. За цією угодою встановлювався східний контроль Литви – від меж Латвії до населеного пункту Штабін, приблизно у 20 км від міста Августова) включно з такими містами як Вільнюс, Гродно, Ліда та Сувалкі. Саме повернення історичної столиці, серця колишньої імперії Гедиміновичів, стало сенсом існування цілого покоління, «альфою та омегою» внутрішньої та зовнішньої політики Литви. Чільним питанням у даному контексті став логічний пошук союзників, сил, здатних навіть на основі спільності негативної конотації сприйняття основного супротивника – Польщі знайти точки дотику з литовськими інтересами. Український вектор тут відіграв важливе значення.

Українська революція 1917 – 1921 рр. завершилася військовою поразкою збройних сил України. Невдалими виявилися і спроби реанімації боротьби за незалежність шляхом дій повстанських, партизанських загонів. Символом всенародного яскраво національного характеру протистояння більшовизму стали бої на Черкащині, де до осені 1922 р. боролися бійці «Холодноярської республіки». Однак нерівність сил та геополітичні обставини поч. 1920-х років визначили результат, не на користь українських сил.

Протягом 1920-1921 рр. відбувався процес формування Української військової організації (УВО). До заснованої у серпні 1920 р. спілки, що об'єднувала здебільшого колишніх українських офіцерів у екзилі, за рік після створення долучився полковник Є. Коновалець (*Petryk, 2019:110*). Активісти української військової еміграції відмовилися визнавати поразку українських визвольних змагань (*Киричук, 2002: 556*). В умовах державної катастрофи і втрати Батьківщини двобій за відновлення самостійності вимагав від українства пошуку надійних союзників. Тож взаємність, зацікавлення між литовським національним та українським рухом не була випадковістю, а скорше виявилася закономірним наслідком обставин.

У контексті дослідження україно-литовських стосунків у ХХ ст. наразі вельми важливим та актуальним є висвітлення процесу відображення формування образу України, українського народу

та визвольного руху на шпальтах популярної литовської періодики. Цільові видання розглянуті у нашій розвідці, хоча і мали вузьконаправлену мілітарну аудиторію, водночас відбивали тенденції тематичних трендів серед читаючого литовського загалу міжвоєнної доби. В той же час ці періодичні видання впливали на формування світогляду елітарної частини литовського соціуму, серед яких були й військовики.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. В українській історіографії у літуаністичних дослідженнях міжвоєнної доби, новітнього часу існує лакуна.. Протягом 30-річчя від моменту відродження Української держави в 1991 р. світ побачив ряд робіт українських дослідників, що, переважно, спрямовані на висвітлення різних сегментів співробітництва між українським визвольним рухом та Литовською державою, але виключно в оповідальній канві історії революційних організацій українського закордоння та збройного руху опору. До даної категорії можемо віднести, зокрема, праці А. Кентія (*Кентій, 1998*), І. Патриляка (*Патриляк, 2004*), В. Муравського (*Муравський, 2006*) та ін. Деякі аспекти співробітництва УВО та ОУН з Литвою донесені до українського читача і у роботах науково-популярного характеру, такі як публікації О. Кучерука (*Кучерук, 2019*), М. Гавришко (*Гавришко, 2011*), К. Федевича (*Федевич, 2011*), І. Дерев'яного (*Дерев'яний, 2014*) та ін.

Зазначимо наявність актуального доробку сучасних литовських науковців, які у власних розвідках звертаються як до проблематики стосунків між українським революційним рухом та Литвою у міжвоєнний період (*Laurinavičius, 2020*), так і до питань комунікацій та співробітництва між Організацією українських націоналістів (ОУН) і Литовським фронтом активістів (ЛАФ) на початковому етапі Другої світової війни, з метою співпраці у боротьбі за відновлення незалежності обох країн (*Jazavita, 2017*).

Слід відзначити сучасну активізацію роботи з дослідження історії міжвоєнної Литви в Україні, а також появи праць, створених останнім часом литовськими вченими і виданих українською мовою. В цьому ключі провідне місце належить одній із чільних наукових структур Литовської Республіки – Інституту історії та археології Балтійського регіону Клайпедського університету. Протягом 2020 р. світ побачили праці науковців цієї інституції, що претендують на роль каталізатора динамізації літуаністичних

студій в Україні, зокрема у сфері історії збройних сил та військової думки Литви ХХ ст. Так, вперше українською опубліковано статтю що висвітлює литовський досвід міжвоєнної доби зі створення системи територіальної оборони – «Територіальна оборона у Литві в кінці 30-х рр. ХХ ст.» (*Йокубаускас, 2020*). Одночасно Інститут історії та археології Балтійського регіону є науковою базою створення першої інакше повної, в плані насиченості фактажем та ілюстративним матеріалом, книги, присвяченої історії Литовської держави (1918 – 1940), українською мовою. Окремий розділ цієї праці, розрахованої на широкий читацький загал, відображає історію україно-литовських стосунків першої половини ХХ ст. (*Петрик, 2020*).

Ця стаття є спробою провести аналіз литовської військової періодики доби між світовими війнами на предмет відображеності у ній української тематики. Праця продовжує наповнення умовного блока публікацій науковців Інституту історії та археології Балтійського регіону при Клайпедському університеті, спрямованих на дослідження історії україно-литовських стосунків новітньої доби (а також є результативною складовою довготривалих наукових досліджень військової історії, що мають багаторічну традицію в Інституті, який наразі виступає одним з литовських лідерів і у освітній компоненті. Зокрема, спеціалізація «військова історія» є важливим сегментом курсу магістерських студій).

Мета та завдання дослідження. У статті висвітлюються результати пошукової роботи та аналізу експлуатації української тематики у періодичних виданнях міжвоєнної Литви, орієнтованих на військове середовище та активістів парамілітарних структур. Базовими для дослідження стали три найбільш відомі журнали даної специфіки – *Trimėtas, Karys, Kardas*. При проведенні дослідження нами використано симбіоз принципів: у першу чергу ми базувалися на «методологічному фарватері» застосування математичних методів, що в якомусь сенсі являється своєрідною кліометрикою. Втім поряд з кількісним методом для встановлення змісту і тематики, використовуємо і якісний метод – аналіз змісту тексту. У даній розвідці ми спираємося на методику кількісного аналізу змісту тексту, при якому здійснюється підкреслення певних ключових слів, їх підрахунок і встановлюється динаміка поширення (*Morkevičius, 2005*), а також визначається зв'язок змін у вживанні ключових слів із політичними, соціальними та економічними процесами.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, для дослідження ми обрали 3 періодичних видання військової та парамілітарної тематики. Перший з цієї умовної групи тижневик *Trimitas*, що видавався парамілітарним Союзом стрільців Литви протягом 1920-1940 рр., що не лише серед стрільців, але і був вельми популярним у пересічних громадян. Усього було видано 1021 номер. При проведенні дослідження у потрібному нам форматі наразі були доступні 995 номерів (97,45 % від загальної кількості), загалом – 29 384 сторінки (враховуючи обкладинки). Інше цільове видання *Karys*, призначалося для солдатів Війська Литовського та виходило в аналогічний період (з 1920 р. по 1940 р.), світ побачили 1106 номерів журналу. Нам для проведення дослідження у цільовому форматі були доступні 1027 номерів (92,86 %), усього 19 031 сторінка (з обкладинками). Третім виданням досліджуваної групи є журнал для офіцерів литовських збройних сил – *Kardas*, що видавався з 1925 р. по 1940 р., який попри профільну спрямованість, наприкінці 1920-х років стикався з проблемою фінансування. Загалом було видано 336 номерів *Kardas*, нами задіяно при дослідженні 330 номерів (98,21 %), або 7117 сторінок, включно з обкладинками.

Слід відзначити, що у роки існування міжвоєнної Литовської держави виходили ще три видання військової тематики: науковий журнал – *Mūsų žinynas* (з 1921 р. по 1940 р. видано 184 його номери); журнал присвячений питанням литовської військової історії – *Karo archyvas (Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos mokslo žurnalas „Karo archyvas“*: <http://www.lka.lt/lt/mokslines-veikla/leidiniai/karo-archyvas-test.html>) (12 номерів за 1925-1940 рр.); *Kariūnas* („*Kariūnas*“: <http://www.lka.lt/lt/mokslines-veikla/leidiniai/zurnalas-kariunas.html>) – видання орієнтоване на курсантів військового училища (45 номерів журналу, що вийшли протягом восьми років (1932-1940)). (Цікаво, що видання *Karo archyvas* та *Kariūnas* відродилися після відновлення незалежності Литви у 1990 р. Водночас, попри відповідні плани, *Mūsų žinynas* поки не дочекався свого ренесансу. Однак, ці три видання не були використані нами в якості джерел при дослідженні, адже не відповідали цільовому форматові).

У ході проведення дослідження нами використано ключове слово без закінчення – „Ukrain-“. У литовській мові це спільний корінь для слів Україна (Ukraina), українець (ukrainietis), український (ukrainietiškas) тощо. З метою пошуку ключового

слова нами використано *Find* функцію *Open Full Reader Search* у форматі *Adobe Acrobat Portable Document Format*. Таким чином нами перевірено 2352 номери з 2463 (95,49 %) трьох цільових видань (Див. Таблицю 1). Усього було опрацьовано 55 532 сторінки (включно з обкладинками). Ключове слово „Ukrain-“ віднайдено в усіх цільових виданнях 4036 разів. З них 2627 разів у *Trimitas* (65,09 %), 1144 у *Karys* (28,34 %) та 265 разів у *Kardas* (6,57 %). Таким чином, можемо констатувати, що у *Trimitas* ключове слово „Ukrain-“ (без урахування різниці в обсязі сторінок видань) використовувалося у 2,3 рази частіше, ніж у *Karys*, та 9,9 разів частіше ніж у *Kardas*. Декілька факторів впливали на наявність такої різниці (Див. Діаграму 1) у першу чергу, вже зазначені вище, різні обсяги видань в плані кількості сторінок у окремих номерах періодики (наприклад, *Trimitas* та *Karys* мали майже однакову кількість номерів): *Trimitas* – 29 384 сторінки (52,91 % від загального обсягу у всіх досліджуваних нами цільових виданнях), *Karys* – 19 031 сторінка (34,27 %), для порівняння у *Kardas* – 7117 сторінок (12,82 %). Однак, на нашу думку, найбільш коректним порівняльним показником, в контексті поставлених у дослідженні задач, є вживаність ключового слова в середньому на одну сторінку (див. діаграму 2). У результаті проведених підрахунків отримуємо відчутну різницю: у *Trimitas*, в середньому, ключове слово вживалося 0,0894 рази на одну сторінку, у *Karys* – 0,0601, тоді як у *Kardas* – 0,0372 рази.

Таким чином, можемо зробити висновок, що у *Trimitas* ключове слово „Ukrain-“ вживалося у 1,5 рази частіше, ніж у *Karys*, та у 2,4 рази частіше ніж у *Kardas*. Інший важливий фактор це різні профільні групи читачів досліджуваних видань. Для *Trimitas* і *Karys* вони були споріднені, у 1939 р. навіть розглядалася ініціатива об'єднати обидва ці видання і створити якісно новий формат воєнної періодики (*Nefas*, 2019: 265). Третє з групи досліджуваних видань – *Kardas*, за змістом відрізнялося від двох перших, це був професійний журнал, розрахований на офіцерський, командний склад збройних сил Литовської Республіки. На сторінках видання часто обговорювалася специфічна вузька військова проблематика, як наприклад, зручність офіцерської уніформи, комірів мундирів або можливості застосування нових типів і систем озброєння. Вузько направлений характер видання пояснював його відносно невеликий тираж, у порівнянні з *Trimitas* і *Karys*.

У випадку з *Kardas* вивчення наявного матеріалу демонструє відсутність особливої популярності української тематики, окрім короткотривалого стрибка у 1931 р. (Див. Діаграму 5). При цьому, після проведення аналізу номерів видання за 1931 р. вдалося встановити, що збільшення зацікавленості Україною було пов'язане з публікацією у журналі двох статей одного автора – співробітника урядових інституцій та дипломатичних представництв Литви, історика і бібліографа Марії Машіотайтіте-Урбшієне (*Marija Mašiotaitytė-Urbšienė*) *.

В одній з опублікованих статей, що складалася з двох частин, М. Машіотайтіте-Урбшієне, спираючись на працю українського історика Іллі Борщака, зробила екскурс до історії України, роблячи наголос на періоді Національного відродження у XIX ст. (*Urbšienė, 1931 b; 1931 c*). В своїй статті авторка, зокрема, підкреслювала феномен трансформації терміну «малоросс» (лит. „mažgusis“) у виключно образливе позначення національно несвідомої особи українського походження (*Urbšienė, 1931 c: 170*). Інша публікація М. Машіотайтіте-Урбшієне у *Kardas* за 1931 р. являє собою рецензію на книгу польського письменника та мандрівника Емануеля Малінські (*Emanuel Małyński*) *Les Problèmes de l'Est et la Petite Entente*. (Paris, 1931), що стала 16-м твором з серії *La Mission Du Peuple De Dieu*. М. Машіотайтіте-Урбшієне піддала автора різкій критиці, за його шовіністичне «бачення» лише двох «Богом обраних народів» – євреїв, які на його погляд, «повсюдно шкодять Польщі» і власне самих поляків. М. Машіотайтіте-Урбшієне також підкреслювала зверхнє ставлення до українців та литовців, мови яких, згідно з твердженням Е. Малінського, є лише діалектами. Що ж стосується самої природи назви «Україна», то воно мало позначати окраїну польських земель. Довершувався цей українофобський концентрат пасажем автора щодо приналежності українських територій до Польщі з п'ятого століття н.е. Водночас, М. Машіотайтіте-Урбшієне відмічала з іронією: «маємо лише один висновок з книги Е.Малінського – поляки з незапам'ятних часів хворіли на манію величі, однак, не одужали й досі...» навпаки, «маячня

---

* Донька відомого литовського педагога та письменника Пранаса Маціотаса (*Pranas Mašiotas*) та дружина останнього, перед радянським вторгненням, міністра закордонних справ Литви Юозаса Урбшіса (*Juozas Urbšys*).

Е. Малінського ...демонструє, що температура хворого підіймається» (*Urbšienė, 1931 a: 124-125*).

Показово, що у такому, доволі дивному за змістом, пропагандистському контексті, особливо з точки зору сучасного світогляду ХХІ ст., ми багаторазово зустрічаємося з вживанням ключового слова з коренем „Ukrain-“ (ще і у журналі офіцерів армії Литви *Kardas*).

Таким чином, із 132 випадків вживання ключового слова кореня „Ukrain-“ 120 стосуються однієї статті, розділеної на два номери видання, ще 12 випадків вживання в іншій статті, авторства тієї ж Машіотайтіте-Урбшієне.

У цілому, сплеск інтересу до української тематики, виглядає закономірним, якщо розглянути це питання через призму кон'юнктури кінця 1920-х – поч. 1930-х років. У зв'язку із тісною співпрацею Литви з українським рухом (про що піде мова нижче), український фактор став помітним явищем і у культурному житті Литви, і власне все більше потрапляв у поле зору авторів, що співпрацювали зі спеціалізованими періодичними виданнями. Литовське суспільство переживало підйом зацікавлення до української минувшини, а головне – до обставин сьогодення, нерозривно пов'язаного із перманентним двобієм за незалежність. 20 січня 1928 р. пройшло перше засідання Литовсько-українського товариства (ЛУТ) (*Сурма, 1928: 8*).

Ентузіастами ЛУТ переслідувалася мета – популяризація ідеї дружності обох народів, пропаганда української культури у Литві. Спектр заходів був доволі широкий, від театральних постановок за творами українських класиків до читання лекцій.

Посиленню зацікавленості литовською аудиторією «українським питанням» сприяло заснування у березні 1932 р. періодичного органу ЛУТ – друкованих відомостей товариства. У виданні, 70% текстів якого виходили литовською мовою, висвітлювалися сторінки української історії, біографії яскравих діячів минулого, а також сучасного українського діаспорного та литовського життя (*Васіляускенє, 2007: 97*). Крім, того, «допомога словом» з боку Литви цим не обмежувалася. Протягом декількох років тут друкувалася періодика українських націоналістів, така як видання «Сурма» та «Розбудова нації». Представники українського революційного екзилу стали частими гостями державних урочистостей, як то дні незалежності, 500-річчя від дня смерті великого князя литовського Вітаутаса, чи навіть 60-річного ювілею Президента Литовської Республіки Антанаса Сметони.

(Тоді у вересні 1934 р. голова держави отримав оригінальних подарунків від українців – скриньку зроблену гуцульськими майстрами) (*Lietuvių Ukrainiečių Draugijos Žinios, 1934:7*).

Водночас, початок 1930-х рр. явив пік зацікавленості українським рухом, що і відображено у даних отриманих при дослідженні цільової групи періодики. Це може пояснюватися «ефектом емпатії» з боку литовської сторони – моральної підтримки українцям Галичини, що потерпали від різкого загострення у стосунках з Польською державою та каральними акціями «заспокоєння» - «пацифікації» з боку польських силовиків *.

---

* *Агресивні дії польської влади проти українського населення Галичини пояснювалися нападами українців на маєтки польських поміщиків і садиби осадників-колоністів (за 1919-1929 рр. польською владою було створено 77,2 тис. таких господарств з виділенням більше 600 тис. гектарів землі, що привело до різкого загострення соціального і національного конфлікту у західно-українських селах) (Див: Юрик, 2005:359) та діяльністю активістів українського революційного підпілля. Влітку-восени 1930 р. Організація українських націоналістів ініціювала масштабну кампанію економічного саботажу та нищення державного майна. Найбільш розповсюдженим методом став підпал (83% з яких у Східній Галичині припадали саме на маєтності польських поселенців та аристократії). Крім того, радикальні патріоти ініціювали саботаж виборів до місцевих польських органів влади. Відповіддю з боку Варшави стали репресії. За даними тодішнього міністра внутрішніх справ Польщі Феліціана Славой Складовського (Felicjan Sławoj Składkowski), станом на 10 січня 1931 р. за саботажну діяльність заарештували 1739 громадян українського походження (596 осіб невдовзі звільнили). Враховуючи, широкую присутність іноземної преси у Галичині, яка активно висвітлювала зазначені події, стався широкий міжнародний розголос. Крім того, журналісти заявляли про заниженість даних по арештованих у 10 разів. Дії українського підпілля призвели до повернення «галицького питання» до європейського порядку денного. Резонанс виявився настільки значним, що у Лізі Націй створили спеціальний комітет для розгляду становища українців у Польщі. Враховуючи ще і складність із положенням німецької менишини у Польській державі, міжнародному реноме Варшави було нанесено відчутної шкоди. Більше того, режим Пілсудського був змушений піти на прямі перемовини з легальним сектором українського галицького політикуму, в першу чергу, з потужним Українським національно-демократичним об'єднанням та в обмін на досягнення українсько-польського консенсусу і засудження поміркованим крилом дії українських радикалів, були обіцяні поступки, надання кредитів на культурні програми тощо (на цьому поприщі Варшаві вдалося досягти успіхів, ефективно маніпулюючи самим фактом перемовин, польські дипломати зуміли тимчасово повернути міжнародну візію щодо «українського питання» у Галичині до бачення ситуації як внутрішньо-польської проблеми) (Див.: Юрик, 2005: 392—396). У той же час, сама ідея «замирення» не була сприйнята революційним націоналістичним підпіллям, що прагнуло радикального вирішення конфронтації.*

У цьому контексті, тематичний спектр пов'язаний з Україною та українцями на сторінках видань *Trimitas*, *Karys*, *Kardas* також поступово стає значно репрезентативнішим. Подекуди, це короткі інформаційні повідомлення, здебільшого з використанням іноземної преси як першоджерела (іноді без позначення джерела). Відмітимо, що дана інформація далеко не завжди являлася точною та правдивою, тут маємо робити поправку через призму кон'юнктури часу. То ж доволі типовим для цього інформаційного блоку, його антипольська, пропагандистська спрямованість, розрахована на литовського читача, що існував в умовах перманентного очікування реваншу та повернення захопленого Польщею Вільнюса.

Доволі специфічним моментом є той факт, що нами віднайдено інформацію щодо голоду 1920-х рр. в Україні, але жодних публікацій стосовно Голодомору 1932-1933 рр., (при тому, подібні повідомлення відсутні, і у числа, які виходили під час цієї національної трагедії українського народу).

Так, наприклад, у 1925 р. писалося про те, що в Україні голодують 750 тис. осіб дитячого віку (*Karys*, 1925, Nr. 14 (306): 110), а також, давалися повідомлення про початок голоду в західно-українських землях захоплених Польщею (*Karys*, 1925, Nr. 33 (325): 264). У 1926 р. з'являється інформація про нестачу продуктів харчування у Львові, начебто причиною став саботаж місцевих українських селян, котрі припинили постачати до міста продовольство «...щоб польські пани голодували» (*Karys*, 1926, Nr. 34 (378): 286).

Інша категорія публікацій мала культурно-просвітницьке спрямування. Литовському читачеві розповідалося про видатних діячів української історії, таких як гетьман Іван Мазепа (в 1932 р. у тодішній тимчасовій столиці Литви Каунасі навіть відзначалася річниця його народження)(*A. G.*, 1932: 370). Значна увага приділялася постаті Тараса Шевченка (*Trimitas*, 1931, Nr. 16: 319; *Karys*, 1932, Nr. 12: 244), великого Кобзаря порівнювали з литовським класиком – Майронісом (Jonas Mačiulis-Maironis) (*Karys*, 1933, Nr. 14: 291). Показово, що починаючи з 1929 р. у Литві щорічно відзначалися роковини народження та смерті Тараса Григоровича (*Karys*, 1934, Nr. 11: 214). Так само, у святковій атмосфері, відбувалися урочистості на честь річниць проголошення незалежності України, утворення Західно-Української народної

республіки. Знакова подія відбулася у 1935 р., коли Литовську Республіку відвідали з гастролями зіркові співаки Марія Сокіл-Рудницька та Антон Рудницький (*Trinitas, 1935, Nr. 46 (779): 854*).

Проте, значно частіше, ніж приємні творчі заходи, на сторінках *Trinitas, Karys* та *Kardas* писалося про жорстке протистояння на землях Галичини та Волині між українством та Польською державою. У даній роботі ми не будемо подавати повний перелік подібних відображених випадків - реальних та ні, що так часто розміщувалися у литовській військовій періодиці тих років. Відобразимо лише декілька прикладів.

У 1926 р. *Karys* писав про викриття української військової організації у Галичині, яка готувала збройне повстання проти польської влади (*Karys, 1926, Nr. 10 (354): 89*). Заявлялося, що у справі стосовно діяльності секретної української організації у Львові відбулися судові засідання, на лаві підсудних опинилися 12 українців (*Karys, 1926, Nr. 25 (369): 214*).

У 1928 р. у дні відзначення 10-річчя створення Західно-Української народної республіки тисячі людей вийшли до собору Святого Юра у Львові, мітинг, що прогнозовано набув агресивної антипольської спрямованості переріс у зіткнення з поліцією. Польська влада жорстоко розігнала маніфестацію. Литовська преса детально висвітлювала події кривавої річниці Листопадового Чину у столиці Галичини. Не могла оминати тему і воєнна періодика, у виданнях описувалося, як польська кінна поліція навіть вдерлася до собору, оточуючи демонстрантів. Говорилося й про погроми українських культурних та освітніх закладів, напади на бібліотеку та музей, повідомлялося про цивільних осіб, що стали жертвами актів агресії з боку польського апарату насилля. Особливий гнів викликали випадки осквернення поховань українських військових. Зокрема, литовським читачам розповідалося про паплюження могил військовиків Галицької Армії, які загинули під час україно-польської війни (1918-1919 рр.). З поміж іншого можемо знайти повідомлення про «топання у бруд останків української героїні» прізвище якої вказано як *Besarabova* (*Karys, 1928, Nr. 47 (495): 732*). (У даному випадку припускаємо, що мова йде про Ольгу Бесараб-Лівицьку (1889-1924) – активістку українського визвольного руху, дипломатку, діячку доби Західно-Української народної республіки. О.Бесараб-Лівицька була заарештована польськими спецслужбами та загинула за трагічних обставин у в'язниці, похована на Янівському цвинтарі Львова).

У 1931 р., посилаючись на британську пресу, *Trimitas* повідомляв про напади польських військовослужбовців на українські села (говорилося загалом про 500-600 населених пунктів які опинилися в зоні каральних операцій польських силовиків), та вбивства і побиття великої кількості мирних мешканців-українців (*Trimitas, 1931, Nr. 2: 39*). Втім, як вже нами зазначалося, наведені вище приклади є лише незначною частиною з сотень подібних статей і повідомлень.

Слід відзначити акцентування уваги у тодішній пресі на образі семи мільйонів українців, що опинилися у польській неволі (*Kpt. Balčiūnas, 1929: 655*), водночас про ті десятки мільйонів, які перебували під владою сталінської системи в радянській Україні згадувалося рідко, або у доволі нейтральному ключі. Так, приміром, у 1930 р. писалося про плани комуністичного керівництва побудувати 12 нових «пролетарських міст» на сході країни – Донбасі та лівобережному Подніпров'ї. Втім, автор цієї публікації трохи напустив саркастичного забарвлення, виразивши сумніви стосовно майбутнього цього більшовицького проекту, припустивши чи не стане «життя там таким же раєм як у колгоспах» (*Karys, 1930, Nr. 9: 170*). Зустрічалися і більш сміливі публікації з прямою критикою радянської політики в Україні. Так, в одній зі статей розміщених у №14 *Karys* за 1927 р. відверто говорилося про те що «радянські комісари» ошукали і спокусили українців своєю пропагандою про волю і землю. В реальності ж маси українства не отримали нічого з обіцяного, а сама Радянська Україна – Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР), по суті, політична фікція. Положення титульної української нації у порівнянні з меншинами описано вельми красномовно: «відповідальні місця зайняли росіяни та євреї, а ти українець тільки сиди та слухай, інакше будеш охрещений у контрреволюціонери і у подарунок отримаєш візит до Авраама або до порожніх північних островів» (*Vyr. pusk. B-tis, 1927: 127*).

Закономірно, (враховуючи проблему реституції втрачених литовських територій) найбільш яскравою сюжетною лінією, яку відображала тодішня військова преса, в контексті української проблематики, став пошук союзників у протистоянні Польщі. Вельми контраверсійна особистість дипломат та журналіст Юозас Пуріцкіс (Juozas Purickis (Vygandas) ще у середині 1920-х рр.

висловлював власне бачення подальшого антипольського альянсу (*Vygandas (Purickis), 1925: 1*). У 1925 р. Ю.Пуріцкіс, у цілому, підтримуючи думку про необхідність набути якомога більшої кількості союзників у різних країнах, все ж один з головних пріоритетів надавав саме альянсу з українським національним рухом та білорусами. Підґрунтя такої впевненості дипломата було простим – дієвість принципу «ворог мого ворога – мій друг», тобто, три народи поєднані спільною метою – звільнення від польського гніту, зможуть утворити ефективний міцний союз у боротьбі за свободу (*Kardas, 1925, Nr. 11: 16*).

Щоправда цей гіпотетичний антипольський альянс міг бути і розширений, іноді говорилося про можливість долучити до нього Німеччину (*Senas Gusaras, 1927: 182*). За декілька років після появи на шпальтах преси ініціатив Ю.Пуріцкіса, *Karys*, як про доконаний факт, писав про співпрацю литовських патріотичних організацій, зокрема Спілки визволення Вільнюса (Спілка була заснована у 1925 р., мала одну програмну мету – відновити єдність усіх литовських земель шляхом повернення Вільнюса та Віленського краю. Одна з найбільш масових організацій між-воєнної доби – на 1938 р. налічувала у своїх лавах 700 тис. членів) з українським рухом та білоруськими патріотами (*Uždavinys, 1929: 672*).

Цікавим видається і той факт, що литовська сторона визнавала значно більші історичні ареали розселення українців ніж займала, скажімо, тодішня УСРР. У 1933 р. Ю.Пуріцкіс писав про 42 млн. українців, які проживають на землях площею приблизно 830 000 км² (Див. Додаток 1). Він був одним з локомотивів ідеї природності українсько-литовського союзу, називаючи саме майбутню відновлену незалежну Велику Україну важливим гарантом самостійності Литовської держави. При тому відродження української державності на галицьких землях, прямо пов'язували з відновленням суверенітету Литовської Республіки над Віленщиною (*Vygandas (Purickis), 1933: 864*) (доволі розповсюдженою стала синтенція щодо шляху до литовського Вільнюса, який «пролягав» через український Львів). Шукаючи паралелей між українськими та литовськими реаліями, литовські діячі вбачали їх навіть у тому факті, що Польща окупувала 1/3 як українських земель включно зі Львовом, так і 1/3 території Литви

разом з історичною столицею (*Trimitas*, 1930, Nr. 42: 863). Адепти україно-литовського союзу навіть вирахували ширину «паску безпеки» від польських зазіхань. Як вважалося, для гарантованого звільнення жаданих земель слід було відсунути кордони Польщі на 200 км західніше до «етнографічних меж» польського народу (*Vygandas (Purickis)*, 1934 b: 627). Дана теза стала вельми популярною та неодноразово повторювалася (*Vygandas (Purickis)*, 1934 a: 689). Ю.Пуріцкіс твердо наголошував – визволення Західної України призведе до повернення Вільнюса Литві (*Vygandas (Purickis)*, 1931: 882).

Незабаром сталася трагічна подія, яка значно вплинула на актуалізацію українського питання у литовській пресі. Наприкінці 1934 р., у віці 51 року помер Ю.Пуріцкіс, поступово Україна починає відступати з фокусу провідних литовських видань, в першу чергу *Trimitas*.

Вважаємо необхідним окремо зупинитися на досить мало-відомому в українській історіографії аспекті, як участь українського визвольного руху у розробці планів антипольського збройного виступу у Віленському краї. У фондах Центрального державного архіву Литви знаходиться переклад документу укладеного приблизно в 1933 р. (переклад здійснено у 1947 р.). У цьому джерелі розміщено детальний опис плану повернення Вільнюса шляхом повстання. Характерно, що розробники при підготовці опиралися на актуальний литовський досвід (повстання у Клайпедському краї 1923 р.), а також італійську (Події у Фіуме 1919-1920 рр.) і навіть польську (Повстання у Верхній Сілезії 1919-1921 рр., Похід Желіговського 1920 р.) практики (*LCVA: f. R-1019, ap. 3, b. 25, l. 35*). Вважалося необхідним залучити до участі у вільнюському виступі перевдягнених бійців з сусідніх країн. План був підготований спільно Союзом стрільців Литви, Українською військовою організацією (УВО) та представниками від білоруського руху (Повністю опублікований документ див.: *Kosel*, 2013).

Додаток 1. Мапа України опублікована у *Trimitas* в 1933 р. За нею Литва та Україна мають спільний кордон. Східний кордон України сягає Каспійського моря, західний – майже до Варшави та Кракова (пунктиром проведено східний кордон Польщі та північно-східний кордон Чехословаччини, станом на 1933 р.)

Джерело: *Trimitas*, 1933, №. 44, p. 863.

Специфічним було бачення литовськими військовими колами майбутньої повномасштабної війни. Прогнозувалося, що це буде конфлікт за участю великих коаліцій держав. Роль Литви вбачалася аналогічною з тією, яку мали Сербія та Бельгія у ході Першої світової війни. Властиво, основною ціллю Литовської держави у цьому неминучому протистоянні бачили відновлення повного суверенітету над втраченими територіями та отримання всіх «етнографічних литовських земель» (окрім Вільнюса до таких, в першу чергу, відносили і Гродно), за зразком згаданої Сербії, що після 1918 р. отримала нові землі (*Jokubauskas*, 2019: 240–249) (стала ядром новоствореного Королівства сербів хорватів та словенців, у 1929 р. трансформованого на Королівство Югославію).

Це був час, коли Литва вирішувала комплекс проблем у сфері національної безпеки більш схожий на «Гордіїв вузол» – повернути Вільнюс та одночасно зберегти Клайпедський край. Для того, аби виконати перше завдання конче необхідна була війна в регіоні, для досягнення другого вкрай важливим ставало

не допустити військового конфлікту та зберегти життєво-важливий порт на Балтійському морі. Вимушено готуючись до війни проти всіх трьох великих сусідів (Розроблялися концепція та плани територіальної оборони Литви на основі партизанського опору, детальніше див.: *Йокубаускас, 2011; 2012; Jokubauskas 2018 a; 2018 b*) (Польщі, Німеччини та СРСР) литовське військове командування та політичне керівництво розуміло не реальність самостійного протистояння більш потужним супротивникам. Таким чином, намагалися дотримуватися наступної концепції: той хто нападає першим, той і є ворогом, а той хто надасть допомогу, або сам здійснить напад на агресора – апріорі союзник. Очевидним такий підхід бачився у вересні 1939 р., з початком Другої світової війни, коли ворогом або союзником могла стати кожна з трьох держав. Згідно даному заздалегідь наказу, кожен хто порушить кордони Литви має бути зустрінутий вогнем.

У 1935 р. литовська преса висвітлювала хід судового процесу у Польщі, проти активістів українського визвольного руху звинувачених у терористичних актах проти польських посадовців (*Trimitas, 1935, Nr. 48 (781): 909–910*), (у центрі розслідування польських каральних органів було вбивство міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького здійснене 15 червня 1934 р. у Варшаві членом Організації українських націоналістів (ОУН) Григорієм Мацейко). Польська сторона звинувачувала Литву у підтримці українських «сепаратистів та терористів», литовці відкидали подібні обвинувачення як провокацію та наклеп. В обвинувальному акті по справі Перацького, дані про підтримку Литвою українських націоналістів польська сторона включила в окрему главу. Щоб уникнути ескалації Литовська Республіка пішла на офіційні дії. Представник литовського МЗС 21 листопада 1935 р. спростував надання Литвою підтримки революційному українському рухові (*Петрик, 2020: 257*).

Однак, в реальності, надання допомоги від Литви продовжувало відігравати важливу роль для продовження активної діяльності українських революціонерів. Окремо наголосимо на традиційності подібної комунікації. Як вже зазначалося вище, ще на початку 1920-х рр. стала явною неминучість зближення обох сторін. Впродовж першого міжвоєнного десятиліття альянс почав набувати

реальних форм. У цілях конспірації Литва контактувала з українським визвольним рухом через *Союз стрільців Литви*. Сторони співпрацювали у ряді аспектів. Зокрема, проводилася робота з планування, окрім згаданого збройного антипольського виступу, утворення на підконтрольних Польщі теренах Західної Білорусі білоруської організації за зразком УВО (*Dumin, 1974: 108*).

Ці задуми так і не було реалізовано. Більш ефективним виявилось співробітництво у розвідувальному аспекті. У середині 1920-х рр. Каунас відвідував сам лідер УВО Є.Коновалець. Невдовзі у тимчасовій столиці Литви відкрили резидентуру УВО. Її керівником став сотник І.Ревьюк, який прийняв псевдо Йонас Бартовічюс. Цей розвідувальний осередок налічував 15 спеціалістів і опанував сектор збору розвідувальної інформації на Віленщині, Гродненщині та Поліссі. У 1926 р. використавши можливості розвідки українського визвольного руху литовська сторона отримала інформацію щодо інтервенційних планів польського керівництва щодо Литви. Витік цієї інформації дозволив Литві, використавши дипломатичні важелі, зірвати вторгнення. Відповіддю дружні вчинки з боку УВО, стало надання легалізації лідерам українських революціонерів. У 1929 р. литовське громадянство отримав Є.Коновалець (під іменем Йозеф Новак), окрім нього паспорт з «Вітісом» (державний герб Литовської Республіки) одержали і Роман Сушко та Омелян Сеник (*Петрик, 2020: 249-250*). Дипломатичний супровід керівників українського руху надавався Литвою також протягом 1930-х рр.

Втім, справа не обмежувалася лише організаційною складовою. Литовська сторона взяла на себе фінансову підтримку українського руху. Відомо, що у 1920-х рр. грошова допомога УВО була більшою за витрати Каунаса на підтримку литовських та білоруських організацій Польщі (*Парфирьев, 2016: 101*). (Сучасний польський дослідник Б.Косель, зазначав – у 1927 р. загальний бюджет субсидіювання українських, литовських та білоруських організацій становив бл. 1 млн. доларів США (*Kosel, 2013: 339*). Вельми показово, що навіть після 1935 р. грошова допомога українським патріотам продовжувала надаватися. Фінансові вливання з Литви підтримали український рух у складні 1936-1937 рр., коли дотації сягнули 25% від бюджету організації (30 тис. доларів США) (*Петрик, 2020: 257*).

Важливим аспектом залишалася підтримка українських культурних, громадських організацій, продовжує працювати ЛУТ, Культурно-освітнє товариство українців у Литві (засноване у 1934 р.), до 1937 р. функціонує Українська національна громада (створена у 1933 р.) (Петрик, 2020: 258). Попри це, після вимушеного «зречення» у середині 1930-х рр. «українське питання» у Литві помітно втратило у вазі. В 1935 р. припиняють видаватися «Відомості литовсько-українського товариства», згортає свою діяльність Й.Бартовічюс. Явною стає тенденція до виведення з фокусу тематики пов'язаною з Україною і у журнальній періодиці, у тому числі, цільової групи для нашого дослідження.

Висновки. Таким чином, можемо зазначити наступне: протягом міжвоєнної доби питання пов'язані з Україною (у пріоритеті – західно-українськими землями, що перебували під владою Польщі) та головним чином з антипольським визвольним рухом, властиво, потрапили до порядку денного литовської преси. У світлі протистояння між Литвою та Польщею за Вільнюс, перша мала стратегічне зацікавлення у розгортанні українського опору у Галичині та досягнення якомога ширшого розголосу ситуації з українською меншиною у Польщі, задля створення негативного образу Польської держави, та послаблення її позицій на східних територіях. Надаючи суттєву допомогу українським радикальним організаціям Каунас міг підвищувати градус міжнаціонального антагонізму у Польщі, паралельно маніфестуючи перед світом проблему анексованих територій. У цьому контексті, преса, як основний орган донесення офіційної державної ідеологічної позиції на масовому рівні, відігравала основну роль. Цільова група нашого дослідження – військова періодика, безумовно, слідувала литовській державницькій лінії, додатково посилюючи її чітку направленість особливостями аудиторії на яку розраховувалася.

Підтвердженням цього твердження може бути циклічність сплесків відображення української тематики у публікаціях журналів цільової групи. Вони прямо співпадають з роками особливо активних комунікацій і активною фазою співробітництва між українськими організаціями та Литовською державою. Показовим є і той факт, що у всіх трьох досліджуваних журналах

під зацікавленості українським питанням припадає на 1930-1931 рр. (для *Karys* – 1930 р., у двох інших виданнях – 1931 р.) (Див. Діаграми 3-5). Саме тоді українсько-польський антагонізм у Галичині, що досяг апогею, перетворився на міжнародну проблему. Для Литви це створювало можливість з новою силою педалювати питання втрачених земель та умов проживання національних громад окупованих територій*.

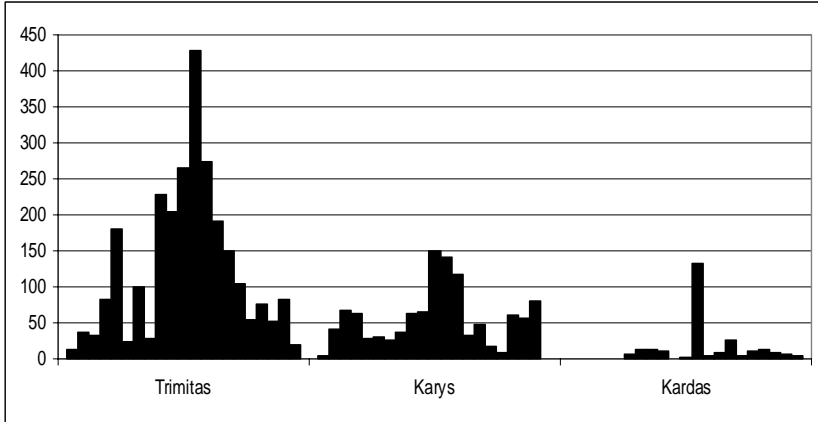
Дозволимо собі припустити, що подальше падіння інтенсивності згадування, як і тимчасове зростання інтересу до пов'язаної з Україною тематикою, не в останню чергу пов'язані з інтенсивністю активності українських визвольних організацій – УВО та ОУН. Які протягом 1930-х рр. продовжували сповідувати ідею рішучої боротьби за реституцію Української держави, і схилилися до концепту «перманентної революції». Даний підхід став, як відомо, одним з чільних у веденні революційної боротьби активістами українського підпілля. Часто, у практичній площині метод знаходив вираження у актах індивідуального терору проти осіб визначених як ворогів української ідеї та визвольного руху, або таких що вважалися винними у насильницьких діях проти українського населення (лише у першій половині передвоєнного десятиліття бійцями українського підпілля здійснено більше 50 терористичних актів (*Юрик, 2005: 387*). Подібні акції, у різній конотації, неминуче отримували міжнародний резонанс, в тому числі і у періодичних пресових органах.

---

* Восени 1930 р. у розгалуженій репресії проти українських активістів у Галичині, Литва провела кампанію підтримки українців, водночас заклинаючи міжнародне співтовариство до засудження дії Варшави. Дана акція торкнулася як преси так і інших засобів масової інформації. Наприклад, кожного 14-го числа протягом трьох місяців – жовтня, листопада, грудня 1930 р. на підтримку визвольної боротьби українців у ефір литовського радіо видавалися звернення литовською, українською, англійською, французькою, німецькою та польською мовами, від представників литовської культури, науки, громадськості. Крім того, Литовсько-українським товариством було направлено звернення до Ліги Націй з вимогою засудити репресії проти українців з боку польської влади (Див: *Сурма, 1931, січень, Ч.1(40):8-9*).

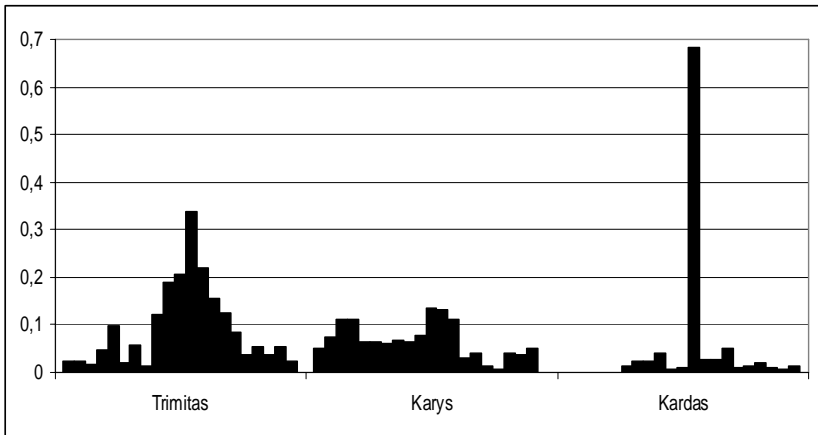
Діаграма 1. Вживання ключового слова з коренем „Ukrain-“ у виданнях *Trimitas* та *Karys* (виходили протягом 1920–1940 рр.) та *Kardas* (видавався у 1925–1940 рр.) (у показнику кількості разів за рік)

Кожен стовпчик відображає данні за один рік (у хронологічній послідовності від 1920 р. по 1940 р.)

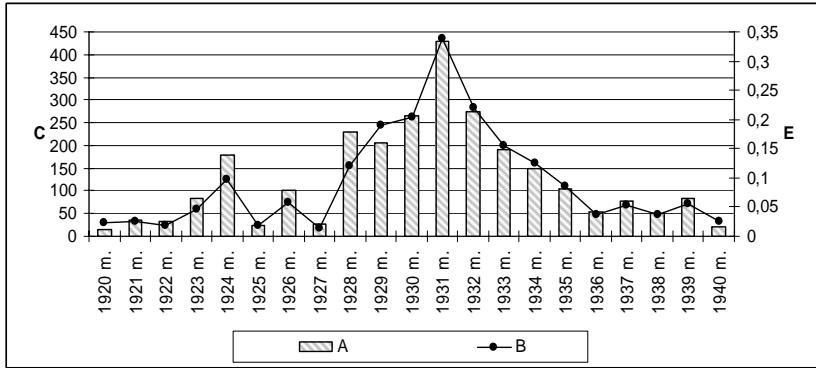

Діаграма 2. Вживаність ключового слова з коренем „Ukrain-“ у середньому, на одній сторінці, за рік, видання *Trimitas* та *Karys* 1920–1940 рр. і *Kardas* 1925–1940 рр.

Кожен стовпчик відображає данні за один рік (у хронологічній послідовності від 1920 р. по 1940 р.)

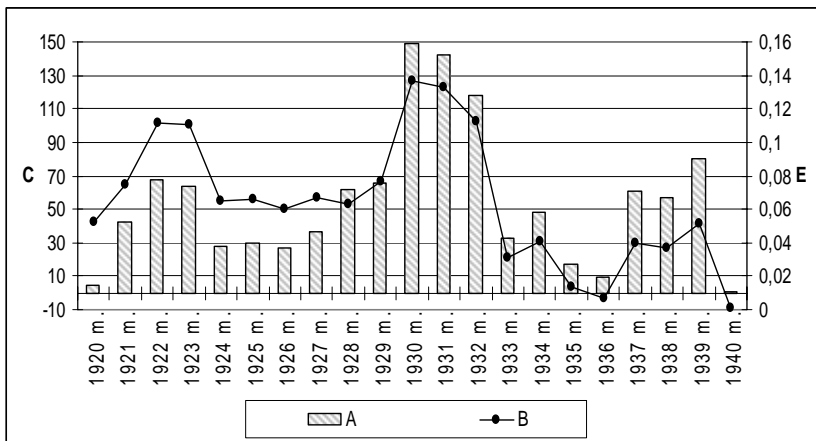

Діаграма 3. Вживання ключового слова з коренем „Ukrain-“ у вираженні кількості разів та у середньому на одну сторінку. Видання *Trinitas* за 1920–1940 рр.

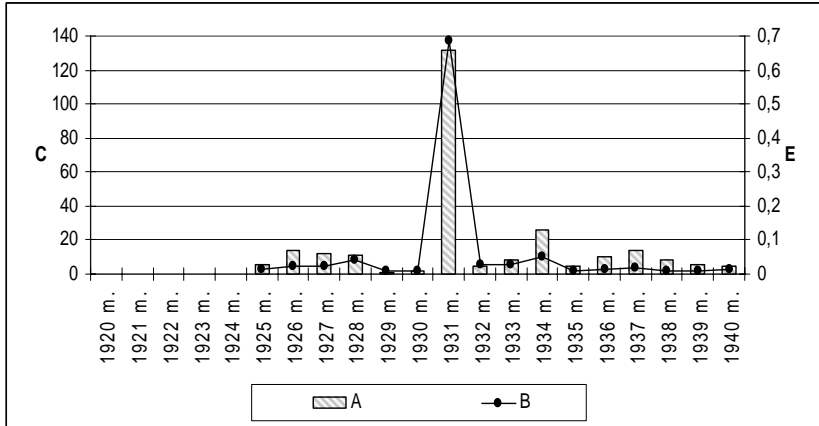

А – вживання ключового слова у виданні (кількість разів за рік);
 В – вживання ключового слова у середньому на одну сторінку видання;
 С – кількісне вираження вживання ключового слова;
 Е – вживання ключового слова у середньому на одну сторінку видання.

Діаграма 4. Вживання ключового слова з коренем „Ukrain-“ у вираженні кількості разів та у середньому на одну сторінку. Видання *Karys* за 1920–1940 рр.

Діаграма 5. Вживання ключового слова з коренем „Ukrain-“ у вираженні кількості разів та у середньому на одну сторінку. Видання *Kardas* 1925–1940 рр.

A – вживання ключового слова у виданні (кількість разів за рік);
 B – вживання ключового слова у середньому на одну сторінку видання;
 C – кількісне вираження вживання ключового слова;
 E – вживання ключового слова у середньому на одну сторінку видання.

Використані посилання

Васіляускене А. (2007) «Відомості Литовсько – Українського товариства»: внесок до литовської культури. *Вісник Львівського університету*. Львів, Вип.2. С. 95-105.

Гавришко М. (2011) Герой не тільки України: Євген Коновалець і Литва. *Історична правда* [online] Доступно <http://www.istpravda.com.ua/columns /2011/06/29/44380/> [Дата звернення 16.09.2020].

Дерев'яний І. (2014) Міжнародне партнерство УВО у 1920-х роках. *Історична правда* [online] Доступно <http://www.istpravda.com.ua/articles /2014/02/18/141489/> [Дата звернення 23.09.2020].

Йокубаускас В. (2011) Военная доктрина и оборонительные планы Литвы в конце 30-ых годов XX века. *Исследования Балтийского региона: вестник Социально-гуманитарного парка БФУ им. И. Канта*. № 2 (8). С. 27–49.

Йокубаускас В. (2012) Концепция партизанской войны в Литве в 1920–1930-е годы. *Балтийский регион*. № 2 (12). С. 43–57.

Йокубаускас В. (2020) Територіальна оборона у Литві в кінці 30-х років ХХ століття. *Військово-науковий вісник*. Львів: Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Вип. 33. С. 140-159.

Кентій А.В. (1998) *Українська військова організація (УВО) в 1920 – 1928 рр. Короткий нарис*. Київ. 81 с.

Киричук Ю.А. (2002) Терор і тероризм у Західній Україні. *Політичний терор і тероризм в Україні. XIX-XX ст. Історичні нариси*. Київ. С.548-595.

Кучерук О. (2019) *Литва і Україна: епізоди стільної історії*. Київ. 118 с.

Муравський В. (2006) Документи Міністерства закордонних справ Чехословаччини про так званій «архів Сеника». *Український визвольний рух*. Збірник 6. С.5 – 29.

Парфирьев Д.С. (2016) Антипольское сотрудничество Литвы и УВО-ОУН в межвоенный период. *Славянский альманах*. Вып. №1-2. С.99-108.

Патриляк І.К. (2004) *Військова діяльність ОУН(Б) у 1940–1942 роках*. Київ. 598 с.

Петрик А. (2020) *Епоха великих надій: нариси історії міжвоєнної Литви (1918-1940)*. Одеса-Рига-Торунь: Видавничий дім "Гельветика", Izdevniecība "Baltija Publishing", Wydawnictwo Adam Marszałek. 382 с.

Політична, громадянська й літературна діяльність президента Антанаса Сметони (1934). *Lietuvių Ukrainiečių Draugijos Žinios*. Spalio, №15. Р. 6-9.

Протестна акція української еміграції в Європі (1931). *Сурма*. Ч.1(40), січень. С.8-9.

Створення Литовсько – Українського Товариства в Каунасі (Ковно) в Литві (1928). *Сурма*. Ч.6-1, січень. С.8.

Федевич К. (2011) ОУН, Литва та СРСР у 1930-ті. Дружба проти Польщі. *Історична правда* [online] Доступно <http://www.istpravda.com.ua/research/2011/07/19/46112/> [Дата звернення 10.09.2020].

Юрик Ю. (2005) Протистояння ОУН і Польської держави (1929—1935 рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. Київ: Інститут історії України НАН України. Випуск 13. С. 356-407.

„Kariūnas“ [online] Доступно <http://www.lka.lt/lt/mokslines-veiklos-leidiniai/zurnalas-kariunas.html> [Дата звернення 08 01 2020].

A. G. (1932) Ukrainos etmano Jono Mazepos 300 metu sukaktuvės. *Karys*. Nr. 19. p. 370.

Anglai dėl lenkų žiaurumų Ukrainoje (1931). *Trimitas*. Nr. 2. p. 39.

Dumin O. (1974) Prawda o Ukraińskiej organizacji wojskowej. *Zeszyty historyczne*. Paryż. Z. 30. S. 103-137.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos mokslo žurnalas „Karo archyvas“ [online] Доступно. <http://www.lka.lt/lt/mokslines-veiklos-leidiniai/karo-archyvas-test.html> [Дата звернення 08 01 2020].

Jazavita S. (2017). Illusion and reality of statehood: the search for parallels between the Lithuanian activist front and the organisation of Ukrainian nationalists. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Т. 1 (132). p. 72–82.

Jokubauskas V. (2018 a) Territorial Defence and Partisan Resistance (Lithuania's Experience). *Lithuanian Annual Strategic Review*. Vilnius. Vol. 16: 2017–2018. pp. 331–371.

Jokubauskas V. (2018 b) Fighting Against an “Invisible Enemy” in the Armed Forces of Lithuania in the Interwar Period. *Vėsture: avoti un cilvėki*. Vol. XXI. pp. 172–177.

Jokubauskas V. (2019) *Netiesioginis poveikis ir Lietuvos karinis saugumas 1919–1940 m.* Klaipėda: Druka. 368 p.

Jokubauskas V.; Tamkvaitis T. (2018) Du karo istorijos šaltiniai iš Lietuvos tarpukariu. In *Nesibaigiantis karas? Baltijos šalys po 1918 metų. Acta Historica Universitatis Klaipedensis*. Vol. XXXVI. Ed. by V. Jokubauskas, V. Safronovas. Klaipėda. p. 177–242.

Kosel B. (2013) Litewski plan oswobodzenia Wilna z rąk polskich. *Studia Podalskie*. Białystok. T. XXI. S. 331–342.

Kpt. Balčiūnas (1929). 9 p. L. K. Vytenio pulko 10 metu sukaktuvių minėjimas ir vėliavos įteikimas. *Karys*. Nr. 39. p. 654–656.

Laurinavičius K. (2020) Bendro politinio dialogo paieškos: Ukrainiečių karinės organizacijos atstovų vizitai Kaune (1923–1928). *Kauno istorijos metraštis*. T. 18. p. 143–160.

Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (Центральний державний архів Литви). LCVA, f. R-1019, ap.3, b.25, l.35. *План освобождения Вильнюса [1933]*.

Minėjo Ukrainos dainių (1934). *Karys*. Nr. 11. p. 214.

Minės Taraso Ševčenkos sukaktuves (1931). *Trimitas*. Nr. 16. p. 319.

Morkevičius V. (2005) *Terra incognita: kiekybinė viešosios politikos diskurso turinio analizė. Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 11. p. 74–85.

Nefas M. (2019) *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus. 495 p.

Neteisingi lenkų prasimanymai prieš Lietuvą (1935). *Trimitas*. Nr. 48 (781). p. 909–910.

Petryk A. (2019) The Lithuanian Riflemen's Union and the Ukrainian radical liberation movement in the mirror of Ukrainian historiography. *Istorija*. T. 116. Nr. 4. p. 109–125.

Proletarų miestai (1930). *Karys*. Nr. 9. p. 170.

Savitės invyčiai (1935). *Trimitas*. Nr. 46 (779). p. 854.

Senas Gusras (1927). Lietuvos sapnas. *Kardas*. Nr. 13–14 (73–74). p. 178 - 183.

Sereičikas M. (2019) Geographical Localization and Intensity of the Lithuanian Wars of Independence with the Red Army. *Vėsture: avoti un cilvēki*. Vol. XXII. pp. 215–224.

Surgailis G. (2014) The 1919–1920 Lithuanian War of Liberation. In *Wars of Lithuania. A Systemic Quantitative Analysis of Lithuania's Wars in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Ed. by G. Vitkus. Vilnius. pp. 149–221.

Taraso Ševčenkos minėjimas (1933). *Karys*. Nr. 14. p. 291.

Ukrainiečių poeto Ševčenkos paminėjimas (1932). *Karys*. Nr. 12. p. 244.

Urbšienė M. (1931 a) Lenkų klaidėjimai. *Kardas*. Nr. 8 (28). p. 124–125.

Urbšienė M. (1931 b) Ukrainiečių tautinis judėjimas XIX amžiuje. *Kardas*. Nr. 10 (30). p. 147–154.

Urbšienė M. (1931 c) Ukrainiečių tautinis judėjimas XIX amžiuje. *Kardas*. Nr. 11 (31). p. 163–170.

Uždavinys V. (1929) Kariai ir visuomenė. *Karys*. Nr. 40. p. 671 - 672.

Užsieniai (1926) *Karys*. Nr. 10 (354). p. 89.

Užsieniai (1926) *Karys*. Nr. 25 (369). p. 214.

Užsieniai (1926). *Karys*. Nr. 34 (378). p. 286.

Užsieniuose (1925). *Karys*. Nr. 14 (306). p. 110.

Užsieniuose (1925). *Karys*. Nr. 33 (325). p. 264.

- Užsieniuose (1928). *Karys*. Nr. 47 (495). p. 732.
- Vilniui vaduoti s-gos skyrių atstovų suvažiavimas (1930). *Trimitas*. Nr. 42. p. 863 - 864.
- Vygandas (Purickis J.) (1925) Kas mūsų tikrieji draugai ir sąjungininkai? *Lietuva*. Nr. 128 (1924). p. 1.
- Vygandas (Purickis J.) (1931). Vakarų Ukrainos nepriklausomybės sukaktuvės. *Trimitas*. Nr. 45. p. 881 - 882.
- Vygandas (Purickis J.) (1933). Kankinės tautos keliai. *Trimitas*. Nr. 44. p. 862 - 864.
- Vygandas (Purickis J.) (1934 a). Ar bus karas? *Trimitas*. Nr. 35. p. 688 - 689.
- Vygandas (Purickis J.) (1934 b). Lietuva ir Sovietų Rusija. *Trimitas*. Nr. 32. p. 626 - 627.
- Vyr. pusk. B-tis R (1927). Žiūrėkime ką daro. *Karys*. Nr. 14 (410). p. 127 - 128.

References

- LCVA – Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (Lithuanian Central State Archives). LCVA, f. R-1019, ap. 3, b. 25, l. 35. *Plan of the liberation of Vilnius [1933]*.
- „Kariūnas“ [online] Available from <http://www.lka.lt/lt/mokslinė-veikla/leidiniai/zurnalas-kariunas.html> [Accessed 08 01 2020] (Lithuanian).
- A.G. (1932) 300th anniversary of Ukrainian Hetman Ivan Mazepa. *Karys*. Nr. 19. P. 370 (Lithuanian).
- About Polish atrocities in Ukraine in English (1931). *Trimitas*. Nr. 2. P. 39 (Lithuanian).
- Abroad (1925). *Karys*. Nr. 14 (306). P.110 (Lithuanian).
- Abroad (1925). *Karys*. Nr. 33 (325). P. 264 (Lithuanian).
- Abroad (1926) *Karys*. Nr. 10 (354). P. 89 (Lithuanian).
- Abroad (1926) *Karys*. Nr. 25 (369). P. 214 (Lithuanian).
- Abroad (1926) *Karys*. Nr. 34 (378). P. 286 (Lithuanian).
- Abroad (1928). *Karys*. Nr. 47 (495). P. 732 (Lithuanian).
- Commemoration of Taras Shevchenko's anniversary (1931). *Trimitas*. Nr. 16. P. 319 (Lithuanian).
- Commemoration of the Ukrainian poet Shevchenko (1932). *Karys*. Nr. 12. p. 244 (Lithuanian).
- Dereviani I. (2014) UVO International Partnership in the 1920s. *Historical truth = Istorychna pravda*. [online] Available from <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/02/18/141489/> [Accessed 23.09.2020] (ukr).
- Dumin O. (1974) The truth about the Ukrainian military organization. *Zeszyty historyczne*. Paris. Vol. 30. Pp. 103-137 (pol).
- Establishment of the Lithuanian-Ukrainian Society in Kaunas (Kovno) in Lithuania (1928). *Surma*. Part 6-1, January. P.8 (ukr).
- Events of the week (1935) *Trimitas*. Nr. 46 (779). P. 854 (Lithuanian).
- Fedevych K. (2011) OUN, Lithuania and the USSR in the 1930-s. Friendship against Poland. *Historical truth = Istorychna pravda*. [online] Available from <http://www.istpravda.com.ua/research/2011/07/19/46112/> [Accessed 10.09.2020] (ukr).
- Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos mokslo žurnalas „Karo archyvas“ [online] Available from <http://www.lka.lt/lt/mokslinė-veikla/leidiniai/karo-archyvas-test.html> [Accessed 08 01 2020] (Lithuanian).

Havryshko M. (2011) Hero not only of Ukraine: Yevhen Konovalets and Lithuania. *Historical truth = Istorychna pravda*. [online] Available from <http://www.istpravda.com.ua/columns/2011/06/29/44380/> [Accessed 16.09.2020] (ukr).

Jazavita S. (2017). Illusion and reality of statehood: the search for parallels between the Lithuanian activist front and the organisation of Ukrainian nationalists. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*. Vol. 1 (132). Pp. 72–82 (eng).

Jokubauskas V. (2011) Military doctrine and defense plans of Lithuania in the late 30-s of the XX century. *Studies of the Baltic region: Bulletin of the Social and Humanitarian Park of Immanuel Kant Baltic Federal University*. № 2 (8). Pp. 27–49 (rus).

Jokubauskas V. (2012) The concept of partisan warfare in Lithuania in the 1920s-1930s. *Baltic region*. № 2 (12). Pp. 43–57 (rus).

Jokubauskas V. (2018 a) Territorial Defence and Partisan Resistance (Lithuania's Experience). *Lithuanian Annual Strategic Review*. Vilnius. Vol. 16: 2017–2018. Pp. 331–371 (eng).

Jokubauskas V. (2018 b) Fighting Against an “Invisible Enemy” in the Armed Forces of Lithuania in the Interwar Period. *History: Sources and People = Vėsture: avoti un civilėki*. Vol. XXI. Pp. 172–177 (eng).

Jokubauskas V. (2019). *An indirect approach and the military safety of Lithuania in 1919–1940*. Klaipėda: Druka, 368 p. (Lithuanian)

Jokubauskas V. (2020) Territorial defense of Lithuania in the late 30-s of the XX century. *Military-scientific bulletin*. Lviv: Hetman Petro Sahaidachnyi National Academy of Land Forces. Vol.33. Pp. 140-159 (ukr).

Jokubauskas V., Tamkvaitis T. (2018) Two Military History Sources from Interwar Lithuania. In *The unending war? The Baltic states after 1918 = Nesibaigiantis karas? Baltijos šalys po 1918 metų, Acta Historica Universitatis Klaipedensis*. Vol. XXXVI. Ed. by V. Jokubauskas, V. Safronovas. Klaipėda. Pp. 177–242 (Lithuanian).

Kentiy A. V. (1998) *Ukrainian Military Organization (UVO) in 1920-1928. Short sketch*. Kyiv. 81 p. (ukr).

Kosel B.(2013) Lithuanian plan for liberate Vilnius from Polish hands. *Studia Podalskie*. Białystok. Vol. XXI. Pp. 331–342 (pol).

Kpt. Balčiūnas (1929) Commemoration of the 10th anniversary of L. D. Vytenis 9th regiment and presentation of the flag. *Karys*. Nr. 39. Pp. 654-656 (Lithuanian).

Kuceruk O. (2019) *Lithuania and Ukraine: Episodes of Common History*. Kyiv: Iron Dad. 118 p. (ukr).

Kyrychuk Yu.A. (2002) Terror and Terrorism in Western Ukraine. *Political terror and terrorism in Ukraine. XIX-XX centuries. Historical essays*. Kyiv. Pp. 548-595 (ukr).

Laurinavičius K. (2020) The searching for common political dialogue: visits of UVO representatives in Kaunas (1923–1928). *Yearbook of Kaunas history*. Vol. 18. Pp. 143–160 (Lithuanian).

Mentioned Ukrainian Songs (1934). *Karys*. Nr. 11. P. 214 (Lithuanian).

Morkevičius V. (2005) Terra incognita: Quantitative analysis of the content of public policy discourse. Public policy and administration. *Public policy and administration*. No. 11. Pp. 74–85 (Lithuanian).

Muravskiy V. (2006) Documents of the Ministry of Foreign Affairs of Czechoslovakia on the so-called "Senik archive". *Ukrainian liberation movement*. Coll.6. Pp.5-29 (ukr).

Nefas M. (2019) *Aristocrats of the spirit. Goals and reality of the Lithuanian riflemen's union, 1919-1940*. Vilnius: Versus. 495 p. (Lithuanian).

Old Hussar (1927) Lithuanian dream. *Kardas*. Nr. 13–14 (73–74). Pp. 178-183(Lithuanian).

Parfyrev D.S. (2016) Anti-Polish cooperation between Lithuania and the UVO-OUN in the interwar period. *Slavic almanac*. Iss. №1-2. Pp 99-108 (rus).

Patryliak I.K. (2004) *Military activity of the OUN (B) in 1940–1942*. Kyiv. 598 p. (ukr).

Petryk A. (2019) The Lithuanian Riflemen's Union and the Ukrainian radical liberation movement in the mirror of Ukrainian historiography. *Istorija*. T. 116. Nr. 4. p. 109-125 (eng).

Petryk A. *The epoch of great hopes: essays on the history of interwar Lithuania (1918-1940)*.

Odessa-Riga-Torun: "Helvetica" Publishing House, Publishing House "Baltija Publishing", Publishing House "Wydawnictwo Adam Marszałek". 382 p. (ukr).

Political, civic and literary activities of President Antanas Smetona (1934). *Journal of the Lithuanian-Ukrainian Society*. October, №15. Pp. 6-9 (ukr).

Proletarian cities (1930). *Karys*. Nr. 9. P. 170 (Lithuanian).

Protest action of Ukrainian emigration in Europe (1931). *Surma*. Part 1 (40), January. Pp.8-9 (ukr).

Scripture Review. Our press (12. VI – 24. VI) (1925). *Kardas*. Nr. 11. Pp. 15-16 (Lithuanian).

Sereičikas M. (2019) Geographical Localization and Intensity of the Lithuanian Wars of Independence with the Red Army. *History: Sources and People = Vėsture: avoti un civilėki*. Vol. XXII. Pp. 215–224 (eng).

Union for the Liberation of Vilnius chapter representatives congress (1930). *Trimitas*. Nr. 42. Pp. 863 – 864(Lithuanian) .

Urbšienė M. (1931 a) Polish delusions. *Kardas*. Nr. 8 (28). Pp. 124–125 (Lithuanian).

Urbšienė M. (1931 b) Ukrainian national movement in XIX century. *Kardas*. Nr. 10 (30). Pp. 147–154 (Lithuanian).

Urbšienė M. (1931 c) Ukrainian national movement in XIX century. *Kardas*. Nr. 11 (31). Pp. 163–170 (Lithuanian).

Uždavinys V. (1929) Soldiers and society. *Karys*. Nr. 40. Pp. 671 - 672 (Lithuanian).

Vasiliauskienė A. (2007) "Journal of the Lithuanian-Ukrainian Society": a contribution to Lithuanian culture. *Bulletin of Lviv University*. Lviv, Vol. 2. Pp. 95-105 (ukr).

Vygandas (Purickis J.) (1925) Who are our true friends and allies? *Lietuva*. Nr. 128 (1924). P. 1 (Lithuanian).

Vygandas (Purickis J.) (1931). Anniversary of Independence of Western Ukraine. *Trimitas*. Nr. 45. Pp. 881 – 882 (Lithuanian).

Vygandas (Purickis J.) (1933). The roads of the martyr nation. *Trimitas*. Nr. 44. Pp. 862 – 864 (Lithuanian).

Vygandas (Purickis J.) (1934 a). Lithuania and Soviet Russia. *Trimitas*. Nr. 32. Pp. 626 – 627 (Lithuanian).

Vygandas (Purickis J.) (1934 b). Will there be a war? *Trimitas*. Nr. 35. Pp. 688 – 689 (Lithuanian).

Vyr. pusk. B-tis R (1927). Let's see what does. *Karys*. Nr. 14 (410). Pp. 127 – 128 (Lithuanian).

Yuryk Yu. (2005) Confrontation between the OUN and the Polish state (1929-1935). *Problems of Ukrainian history: facts, judgments, searches*. Kyiv: Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. Iss. 13. Pp. 356-407 (ukr).

V. Jokubauskas, A. Petryk
IN SEARCH OF ALLIES: UKRAINIAN TOPICS IN THE MILITARY PERIODICALS OF LITHUANIA 1920-1940

The article addresses issues of the coverage of Ukrainian theme on the pages of special-interest military periodicals published in the Republic of Lithuania during the interwar period. The work relies on the use of a symbiosis of principles: the application of mathematical methods for the quantification of the contents of the reviewed subject matter and the use of a conventional qualitative method which involves a calculation of relevant keywords and a determination of the dynamics of their incidence and prevalence, as well as an establishment of the correlation between the changes in the usage of keywords and political, social and economic processes.

The major publications that were subject to review by the authors include the following magazines: *Trimitas*, *Karys*, *Kardas*. A chronological framework of the research covers the period between 1920 and 1940. The article outlines the course of the development of communications between Ukrainian liberation movement and the interwar Lithuanian state, with special consideration given to the causes of the surge and decline of the interest in the topics related to Ukraine and Ukrainian liberation movement in Lithuanian military press within the framework of target timeline.

This research is the first attempt in Ukrainian and Lithuanian historiographies to produce analysis of Lithuanian military periodical press of the interwar period for the purpose of its coverage of Ukrainian themes. This article represents a contribution to the tentative series of publications by the scholars of the Institute of Baltic Region History and Archaeology dedicated to the research of the history of Lithuanian-Ukrainian relations in modern times.

Keywords: interwar period, military press, Lithuanian Riflemen's Union, UVO (Ukrainian Military Organization), OUN (Organization of Ukrainian Nationalists), propaganda, Ukraine, Lithuania, Poland, Vilnius, Lviv.